

DE LA DISCRIMINARE LA COMBATĚREA DISCRIMINĂRII. ETICĂ ȘI INTEGRITATE SOCIALĂ

Lect. dr. Viorica-Cristina CORMOȘ

*Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
cristinacormos@yahoo.com*

Abstract: From Discrimination to Combating Discrimination. Ethics and Social Integrity

Discrimination is perceived as a prohibited difference or distinction, being illegitimate and arbitrary. It represents the differentiated treatment applied to a person by virtue of his membership, real or presumed, to a certain social group. Discrimination, as a form of marginalization, is a phenomenon still present in today's society, being so common that it is considered „normal” by many of us. Regarding the fight against discrimination, it is essential to show that the principle of non-discrimination, as a fundamental human right, „All human beings are born free and equal in dignity and rights” - it is highlighted in the „Universal Declaration of Human Rights”. The human rights system can be seen as a mechanism that contributes to the restriction of possible excesses by the state authorities. Discrimination is prohibited by law and no one is allowed to put someone in an inferior position just because they are a woman or a man or for any other reason. Therefore, in addition to the legislative norms and the contributions of the competent institutions, it is important to highlight the role of ethics and social integrity. The concept of integrity, a consistent concept of actions, values, methods, measures, principles, expectations and morals. Integrity is an uncompromising and consistently predictable commitment to honoring moral, ethical, spiritual, and artistic values and principles. În social terms, integrity is considered to be the honesty, truthfulness or accuracy of one's actions in accordance with rational principles.

Keywords: *discrimination, society, combating, ethics, social integrity*

Introducere

Discriminarea, considerată ca fiind tratamentul diferențiat aplicat unei persoane în virtutea apartenenței, reale sau presupuse a acesteia la un anumit grup social, reprezintă, înainte de toate, interzicerea și restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948 proclamă că „toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și drepturi”. Aceasta înseamnă că drepturile și libertățile fundamentale sunt recunoscute tuturor indivizilor, fără nicio deosebire, oricare ar fi izvorul ei, adică fără nicio discriminare. Sistemul drepturilor omului poate fi văzut ca mecanism ce contribuie la restrângerea unor posibile excese din partea autorităților statului, iar un drept al omului este revendicarea atribuită prin simpla condiție de a fi ființă umană. Discriminarea reprezintă orice deosebire, excludere, restricții sau preferință pe baza criteriilor legislative. Constituția României, dar și legile speciale au în vedere o serie de criterii, cum ar fi cea de rasă naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectarea cu HIV, apartenența la o categorie defavorizată, alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural.

Discriminarea afectează fiecare aspect al vieții oamenilor, iar în cazul în care nu este prevenită sau dacă nu sunt luate măsuri necesare pentru combaterea discriminării, faptul va aduce la excluderea, marginalizarea și dezumanizarea persoanelor afectate. Eforturile de combatere a discriminării au subliniat dificultățile de a dovedi forme mai subtile de discriminare, cum ar fi o discriminare indirectă care se identifică atunci când o prevedere aparent neutră, un criteriu sau o practică dezavantajează persoanele pe baza rasei sau originii etnice, religiei sau convingerilor, handicapului, vârstei sau orientării sexuale cu condiția ca această practică să fie justificată în mod obiectiv printr-un scop legitim.

O parte esențială o are etica și integritatea, ca forme morale care pot contribui la actul de combatere a discriminării. Potrivit lui Peter Singer (2006) orice societate are la bază anumite valori exprimate în principii care sunt invocate și interpretate în orientarea comportamentului social și în evaluarea acestuia în termeni de bun sau rău. El mai afirmă că nu e necesar ca principiile să fie întotdeauna invocate cu succes, nici

ca toți membrii să invoce aceleași principii în exprimarea unei judecăți, nici măcar nu este necesar ca prejudecățile să coincidă întotdeauna. Este suficient ca persoanele implicate să cunoască valorile și înțelesul acestora. De aceea, aplecarea către aspectele morale și către principiile etice poate aduce un aport important în cadrul legislativ și pentru instituțiile care au ca scop combaterea discriminării.

Discriminarea – ca formă de reacție în societate

A discrimina înseamnă a face distincție între anumite obiecte, a stabili între ele o separație, o diferențiere plecând de la trăsăturile lor distinctive. Totuși, astăzi, cuvântul discriminare prezintă o semnificație negativă. A discrimina, în limbajul obișnuit, nu mai înseamnă pur și simplu a separa, ci a separa ierarhizând, tratând mai rău tocmai pe cei ce vor fi identificați drept victime ale discriminării. Discriminarea este percepută ca o diferență sau distincție interzisă, fiind nelegitimă și arbitrară. Ea reprezintă tratamentul diferențiat aplicat unei persoane în virtutea apartenenței, reale sau presupuse a acesteia la un anumit grup social. Discriminarea ca formă de marginalizare este un fenomen încă prezent în societatea actuală, fiind atât de obișnuit încât este considerat „normal” de către foarte mulți dintre noi. Conceptului de „discriminare” i-au fost acordate mai multe semnificații de către diverși autori: pentru Malcom Payne (1997), „discriminarea înseamnă să identifice indivizi și grupuri cu anumite caracteristici și să-i tratezi mai puțin bine decât oamenii sau grupurile cu caracteristici convențional evaluate.” (p.245). G. A. Cole (1993) definește discriminarea ca fiind „practica ilegală de a trata mai puțin favorabil pe unii indivizi în comparație cu alții din cauză că sunt diferiți ca sex, rasă, religie etc.” (p.129). La S. Chelcea (1998) aspectul legal sau practica nu apar atât de necesare în definirea discriminării care se prezintă mai degrabă ca „tratament diferențiat favorabil sau nefavorabil al indivizilor care au aceleași calități, dar aparțin anumitor grupuri sociale, etnice sau religioase.” (p.84). Michael Banton (1998) este de părere că acest cuvânt „discriminare” devine mai util atunci când i se atașează un adjectiv care să specifice criteriul discriminării, de pildă sexul, rasa, religia, dar asta nu înseamnă că nu se poate vorbi de discriminare în general. Autorul citat definește discriminarea ca fiind un „tratament diferențiat pe temeiul sexului, religiei, originii etnice etc.” (p.10). De asemenea, Michael Banton (1998) consideră că „cel mai bine este ca discriminarea să fie

definită obiectiv, ca tratament diferențiat, și să se cerceteze separat dacă ea este ilegală sau morală.” (p.134). Discriminarea poate fi considerată, de asemenea, și o acțiune greșită, deoarece după cum consideră Peter Singer (2006) „a face un lucru greșit înseamnă a opta pentru o modalitate de acțiune care produce în lume mai mult rău sau mai puțin bine decât ar fi trebuit.” (p.240) . Problematika discriminării a fost introdusă în legislația românească ca urmare a aderării, semnării sau ratificării de către România a actelor normative internaționale referitoare la drepturile omului: Declarația Universală a Drepturilor Omului; Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale; Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială; Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei; Convenția europeană a drepturilor omului. Aceste acte constituie fundamentul legislației anti-discriminare.

Dreptul la muncă este înscris în Declarația Drepturilor Omului, dar și în Carta Europeană a Drepturilor Omului, fiind considerat a fi unul dintre drepturile fundamentale ale ființelor umane. El este derivat direct din alte drepturi fundamentale ale omului: în primul rând, din dreptul la viață, întrucât munca oferă, în mod obișnuit, bazele necesare subzistenței; în al doilea rând, din dreptul la respect, știut fiind faptul că abilitatea de a crea bunuri prin muncă reprezintă o sursă majoră a respectului de sine al fiecărui individ. Acest drept nu trebuie înțeles însă ca obligație a statului sau a companiilor private de a găsi fiecărui individ o slujbă, ci numai „ca obligație de a fi asigurate tuturor indivizilor condiții egale de exercitare a acestui drept (în ceea ce privește angajarea și concedierea) mai exact eliminarea discriminării de orice fel a angajaților” (Crăciun, D., Vasile, M., Macoviciuc, V., 2005). De asemenea, Carmen Cozma în lucrarea „Elemente de etică și deontologie” este de părere că se cuvine o atenție aparte fundamentării etice a acțiunii omului, adică eticii muncii. „O etică a muncii are rolul de a sensibiliza omul cu privire la temeinicia și varietatea cunoștințelor pe care trebuie să le aibă nu doar pentru execuție, ci și pentru înțelegerea activității pe care o desfășoară” (Cozma, C., 1997).

Discriminarea reprezintă, înainte de toate, interzicerea și restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Actele normative internaționale marchează principiile generale pe care statele semnatare s-au angajat să le respecte și să le promoveze prin legislația națională, prin diferite politici și practici. Discriminarea este interzisă prin lege și

nimănui nu îi este permis să pună pe cineva într-o situație inferioară doar pentru că este femeie sau bărbat sau pentru oricare alt motiv. În conținutul tratamentului discriminatoriu intră nu numai deosebirile, excluderile, restricțiile sau preferințele care au ca scop sau efect afectarea egalității de drepturi, dar și orice comportament activ sau pasiv care, prin efectele pe care le generează, favorizează sau defavorizează nejustificat, ori supune unui tratament injust sau degradant o persoană, un grup de persoane sau o comunitate, față de alte persoane sau comunități.

Științele sociale au oferit o serie de explicații alternative pentru practicarea discriminării. Teoriile care pun accentul pe stratificarea socială arată că discriminarea este „produsul stratificării sociale bazată pe distribuția inegală a puterii, statusului și bogăției între grupuri” rezultatul separării pe clase a societății și care se bazează pe distribuția inegală a puterii. Grupurile dominante încearcă să își mențină poziția apelând la practici de discriminare. Cercetările de psihologie socială au relevat faptul că membrii grupurilor cu status superior au tendința să discrimineze mai mult decât cei ai grupurilor subordonate. Teoria conflictelor reale elaborată de Sherif (1956) susține că discriminarea apare în condițiile competiției pentru resurse limitate care există între două grupuri. În acest context indivizii tind să favorizeze membrii propriului grup. O altă serie de explicații oferite pentru discriminare leagă tratamentul diferențiat aplicat anumitor persoane/grupuri de identitate socială. Teoria identității sociale (Tajfel, H., 1981) arată că indivizii au tendința să discrimineze în favoarea grupului din care fac parte pentru ca acest grup să obțină o poziție superioară altor grupuri. Acest fapt conduce la dobândirea unei identități sociale pozitive la nivel individual. Conform teoriei interacțiunii comportamentale, discriminarea în favoarea propriului grup este un lucru pur rațional, instrumental și economic. Indivizii au tendința să îi favorizeze pe membrii propriului grup și, deci, să îi defavorizeze pe membrii altor grupuri pentru a-și maximiza câștigul personal. Alocând mai multe resurse membrilor grupului de care simt că aparțin, indivizii se așteaptă ca și aceștia la rândul lor să îi favorizeze, conform normelor de reciprocitate.

Discriminarea și etica socială

Discriminarea îmbracă foarte multe forme. Se poate vorbi despre discriminare mascată, de discriminare voluntară și involuntară, poate fi discriminare directă, indirectă, pozitivă, pe criteriul sexului, stereotipia

sexuală, discriminarea femeilor, imaginea persoanei ca formă de discriminare, discriminarea persoanelor cu handicap, pe criteriul vârstei, discriminarea minorităților etnice, a homosexualității etc. Discriminarea este interzisă prin lege și nimănui nu îi este permis să pună pe cineva într-o situație inferioară doar pentru că este femeie sau bărbat sau pentru oricare alt motiv, însă succesul în a rezolva ceva pe cale legislativă în caz de lezare a principiului egalității de șanse între femei și bărbați este mic.

În acest context facem referire la etica socială. Termenul de etică provine din greaca veche (*ethos*= obișnuință, moravuri) și are un dublu sens:

„a) o disciplină științifică având ca obiect de studiu normele de comportament care reglementează relațiile dintre oameni; altfel spus, știința despre morală, despre bine și rău;

b) ansamblul normelor care reglementează comportamentul oamenilor în societate - regulile ce trebuie aplicate în viață pentru a practica binele în opoziție cu răul – norme a căror respectare este impusă prin forța obiceiurilor și deprinderilor (a moravurilor) consacrate în societate.” (Popa, I., Filip, R., 1999)

Certo, S.C. (2002) consideră că „etica este preocuparea noastră pentru un comportament bun; obligația noastră de a lua în considerare nu numai bunăstarea noastră personală, ci și pe cea a altor oameni.” (p. 98) Noțiunea de etică are același înțeles cu cea de morală, ele fac trimitere la obiceiurile, moravurile unei societăți, principiile morale ale acesteia sau la știința ei. Conceptul de morală se referă la un anumit cod social, la un ansamblu de reguli cărora trebuie să ne supunem pentru a fi admiși într-o societate dată. El evocă intervenția unei autorități tradiționale, adesea religioase, capabile să indice ceea ce trebuie făcut sau evitat. Într-o lume într-o perpetuă mișcare, cu un ritm accelerat al schimbării, o lume ce înregistrează o explozie, o multiplicare a profesiunilor și accentuare a specificului locului de muncă, mutații profunde pe piața muncii „trebuie acordată o mai mare importanță dimensiunii etice, a dezvoltării” (Cozma, C., 1997).

În principiu, toți suntem de acord că a fi etic este un lucru bun, dar ne putem întreba în ce măsură se respectă în practică standardele etice. În activitatea lor, membrii oricărei organizații se confruntă cu situații care le testează credințele și standardele etice. Adesea ambigue și neașteptate, aceste „dileme etice” fac parte din provocarea pe care o reprezintă societatea modernă. O „dilemă etică” apare atunci când o persoană trebuie să aleagă

o cale de acțiune posibilă care, deși oferă perspectiva satisfacerii unor interese proprii sau generale, poate fi considerată lipsită de etică. Este o situație în care nu este evident ce este bine și ce este rău. „Povara alegerii direcției de acțiune corectă revine individului” (Constantinescu, D. A., Rotaru, A., Savu, C., 2003).

„A fi corect”, „a fi cinstit”, „a fi drept” sunt termeni de etică. Ei exprimă o judecată pentru oamenii care au convingerea că au dreptate. Aceste concepte sunt de fapt standardele noastre morale. Ele pot fi diferite de la un individ la altul, pentru că valorile pe care se bazează sunt diferite. Dilemele etice apar atunci când există o neconcordanță între principiile etice și practică, între „ceea ce se dorește” și „ceea ce este de fapt”. „Eficiența și etica sunt două elemente esențiale ale asocierii instituțiilor cu performanța. Performanța instituțiilor este cel mai adesea asociată cu gradul de îndeplinire a obiectivelor organizației. De asemenea, „performanța este rezultatul unor decizii corecte, al unui proces de motivare adecvat obiectivelor și adaptat la context, al unui stil de conducere eficient” (Preda, M., 2006).

Enunțurile normative sunt specifice eticii și a existat chiar părerea că adevărul sau falsul lor formează întreg obiectul de studiu al acestei discipline. Specific normelor este un caracter imperativ (ele indică ceea ce este necesar sau trebuie să se întâmple, nu în sensul necesității naturale, ci al celei morale, conform căreia ,trebuie = se impune, se cuvine, se cere.” Necesitatea morală este ceva diferit de realitatea de fapt, și poate contrasta cu aceasta (de exemplu, norma morală spune că „este necesar ca nimeni să nu mintă”, dar, în fapt, majoritatea oamenilor mint în diverse împrejurări), dar ea nu coincide neapărat cu necesitatea de ordin juridic sau administrativ. Deși multe norme juridice coincid cu normele morale, există norme morale care nu constituie și norme juridice (nu sunt impuse prin lege).

Dincolo de toate aceste clasificări, normele morale rămân norme, deci au caracter constrângător (în situațiile în care se aplică, ele nu sunt facultative); universal (dacă se aplică într-un caz, se aplică în toate cazurile de același tip); prevalent (prevalează asupra preferințelor subiective sau personale, dorințelor, atașamentelor); non-indiferente (comandă aprecierea sau blamarea unor acțiuni/atitudini, adică nu, tolerează’ orice). Etica economică și socială s-a conturat mai recent ca domeniu autonom al eticii, dar ea are o deosebită importanță și ocupă un loc tot mai mare în dezbaterile contemporane. Uniunea Europeană are programe speciale vizând dezvoltarea cercetării și predării eticii economice și sociale.

Combaterea discriminării și integritate socială

Cu privire la combaterea discriminării este esențial să aducem în atenție principiul nediscriminării, ca drept fundamental al omului. „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și drepturi”, este evidențiat în „Declarația Universală a Drepturilor Omului” (art 1.) Sistemul drepturilor omului poate fi văzut ca mecanism ce contribuie la restrângerea unor posibile excese din partea autorităților statului. Având în vedere că un drept al omului este o revendicare atribuită prin simpla condiție de a fi ființă umană (Rotaru, 2015, 595-608), Convenția Europeană a Drepturilor Omului are natură extraordinară.

Creat în 1949, Consiliul Europei urmărește crearea unui continent liber, democratic și pașnic prin promovarea a trei principii: pluralismul democratic, drepturile omului și statul de drept. Acest organism are instituții reprezentative precum amintita Convenție Europeană a Drepturilor Omului al cărui mecanism de aplicare este Curtea Europeană pentru Drepturile Omului. Partea a II-a a Constituției Europene este dedicată Cartei Drepturilor Fundamentale ale Omului, adoptată la Nisa, în decembrie 2000. Pentru prima dată sunt definite fundamentele democratice ale Uniunii. Carta reunește, într-un singur text, drepturile civile, politice, economice și sociale ale tuturor cetățenilor care locuiesc în spațiul UE. Pentru apărarea propriilor drepturi, cetățeanul european va putea să invoce Carta în fața Curții de Justiție. Este introdus dreptul la inițiativă civică pentru cetățeni (la cererea a cel puțin un milion de cetățeni dintr-un anumit număr de state membre, Comisia poate fi determinată să înainteze o propunere legislativă conform doleanțelor semnatărilor). În partea a III-a a Tratatului instituind o „Constituție pentru Europa” sunt tratate politicile și funcționarea Uniunii, stabilind principii precum nediscriminarea și cetățenia; politicile și acțiunile interne; asocierea țărilor și a teritoriilor de peste mări; acțiunea externă a Uniunii; funcționarea Uniunii. Interzicerea discriminării este instituită la nivel regional european, adică cele consacrate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Protocoalele la Convenție și Jurisprudența Curții.

În România se identifică instituții abilitate și substructuri funcționale care promovează nediscriminarea și acționează în vederea combaterii discriminării prin metode distinte. Printre aceste instituții și structuri putem aminti: Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse

între Femei și Bărbați (ANES), Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), Comisia Națională în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați (CONES), Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Sănătății, Avocatul Poporului, Organizații nonguvernamentale (exemple: Centrul Parteneriat pentru Egalitate, Fundația Șanse Egale pentru Femei, Fundația ProWomen, Asociația pentru Promovarea Femeii din România, Asociația Femeilor împotriva violenței, s.a.m.d), etc.

Mai mult decât o planificare și organizare în vederea combaterii discriminării se evidențiază conceptul de integritate, un concept consistent al unor acțiuni, valori, metode, măsuri, principii, așteptări și morală. Integritatea este un angajament intransigent și consecvent previzibil pentru a onora valori și principii morale, eice, spirituale și artistice. În aspect social, integritatea este considerată ca fiind onestitatea, veridicitatea sau acuratețea acțiunilor cuiva în concordanță cu principiile raționale.

Marvin Williams spunea că „nu există o testare mai bună a integrității unui om decât comportamentul acestuia atunci când greșește” (<https://romaniafarajustitie.wordpress.com>). Omul integru este complet responsabil pentru faptele sale și își asumă faptele cu fermitate. Conceptul de integritate implică o plenitudine, un corpus cuprinzător de convingeri, adesea menționată ca fiind o viziune sănătoasă asupra lumii. Acest concept de integritate subliniază onestitatea și autenticitatea, cere ca actul săvârșit în orice moment să fie în conformitate cu viziunea individului asupra lumii. Ayn Rand: „Integritatea nu constă în loialitatea față de unul dintre capriciile subiective, ci în loialitatea față de principiile raționale” (<https://romaniafarajustitie.wordpress.com>).

Integritatea este partea individului, iar educația este o structură importantă în acest context. Vincze Lorant consideră că a înțelege oaștenii din jurul tău e un proces de învățare care pornește din familie și continuă apoi în școală. „Sunt noțiuni care te ajută să-ți cunoști aproapele, să-l accepți, să trăiești cu el. Evident, în societățile monoculare acest lucru e mai greu de realizat și doar din povestiri îți poți imagina cum e să stai alături de o persoană de culoare, să ai un șef de altă orientare sexuală. Astfel, școala îți poate oferi un cadru în care îți poți modela gândirea și îți poți schimba mentalitatea. Cred că România ar avea foarte multe de făcut în acest sens, dacă ne-am gândi la gradul de acceptare a romilor, evreilor sau maghiarilor de lângă noi. Discriminarea este prezentă, deși

comunitățile au fost dintotdeauna acolo.» (https://www.rri.ro/ro_ro/combaterea_discriminarii_in_ue-2607963)

Venind cu exemple reale din țări europene, Vincze Lorant, evidențiază faptul că „au reușit să scrie împreună o istorie în care divergențele sunt marcate distinct, dar în care se subliniază istoria comună și viitorul comun. Dacă mă uit la școala belgiană, întotdeauna, la temele de acasă și în cadrul bibliografiei obligatorii pentru copii, sunt povestioare care vorbesc despre un negru, despre un copil arab, despre cineva aflat la periferia societății, care trebuie ajutat. Astfel, această temă e introdusă de la o vârstă fragedă, iar copiii ajung să aprecieze diversitatea din societate. Ar trebui să ieșim din învățământul clasic, cu referire doar la literatura limbii sau culturii respective și să încercăm să introducem și teme care reprezintă provocările societății de astăzi: diversitatea și globalizarea.» (Ibidem)

În concluzie,

Nediscriminarea este o temă destul de abordată și mediatizată în ultima perioadă. Este un principiu fundamental al mai multor documente ale Consiliului European. Problema nediscriminării a avut în mod evident o influență deosebită în redactarea documentelor legislative emise de Consiliul European și este considerată o libertate fundamentală care trebuie protejată. Interzicerea discriminării este instituită la nivel regional european, adică cele consacrate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Protocoloalele la Convenție și Jurisprudența Curții. În România se identifică instituții abilitate și substructuri funcționale care promovează nediscriminarea și acționează în vederea combaterii discriminării prin metode distinte.

Aplecarea către etică și integritate aduce un aport major în strategiile și metodele stabilite în vederea combaterii discriminării. Principiul integrității în orice situație evidențiază un comportament bazat pe respect, imparțialitate, obiectivitate, onestitate, egalitate de șanse și nediscriminare, deschidere și diligență față de cetățean și fără ingerințe care să afecteze interesul public, interesele legitime și drepturile cetățenilor ori prestigiul fundamental.

Bibliografie

- Banton, Michael (1998), *Discriminarea*, Editura Style, București.
- Certo Samuel C. (2002), *Managementul modern. Diversitatea, calitatea, etica și mediul global*, Editura Teora, București.
- Chelcea, Septimiu, Mărginean, Ioan și Cauc, Ion (1998), *Tehnici de analiză a conținutului comunicării. Cercetarea sociologică. Metode și tehnici*, Editura Destin, Deva.
- Cole, Gerald A., (1993), *Personnal Management: Theory and Practice*, D. Publication Ltd., London.
- Constantinescu Dan Anghel, Rotaru Andreia, Savu Cristina (2003), *Management. Teorie teste și probleme*, Volumul II, Colecția Națională, București.
- Cozma, Carmen (1997), *Elemente de etică și deontologie*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași.
- Crăciun, Dan, Morar, Vasile, Macoviciuc, Vasile (2005), *Etica afacerilor*, Editura Paideia, București.
- Payne, Malcom (1997), *Modern Social Work Theory*, Second Edition London, Published by Mac Millon Press Ltd.
- Popa Ioan, Filip Radu (1999), *Management internațional*, Editura Economică, București.
- Preda Marin (2006), *Comportament organizațional*, Editura Polirom, București.
- Rotaru, Ioan-Gheorghe (2015), „Religious liberty – a natural human right”, *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Ganoune Diop, Mihnea Costoiu, Liviu-Bogdan Ciucă, Nelu Burcea (coord.), Editions IARSIC, Les Arsc, France.
- Singer, Peter (2006), *Tratat de etică*, traducere coordonată de prof. univ. dr. Vasile Boari și Raluca Mărincean, Editura Polirom, Iași.
- *Declarația universală a drepturilor omului* din 10 decembrie 1948.
- *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*.
- https://www.rri.ro/ro_ro/combaterea_discriminarii_in_ue-2607963
- <https://romaniafarajustitie.wordpress.com/2014/09/26/ce-este-in-tegritatea/>
- <https://lupuldacicblogg.wordpress.com/2014/10/03/ce-este-integritatea/>